

Un exvot dedicat al descobriment d'Amèrica a Banyuls de la Marenda

Autor: Joan Lluís Homedes

Data de publicació: 23-09-2022

En Joan Lluís Homedes, a través de la descoberta d'un exvot dedicat als mariners catalans descobridors de les Amèriques, preservat en una església de Banyuls, aporta una tradició oral, també recollida en aquesta població nordcatalana, segons la qual «En Colom era de Cotlliure».

Dins de la comarca del Rosselló, l'àrea costanera de la Serra de l'Albera, situada al sud-est de la comarca, s'anomena la Marenda i és considerada una subcomarca rossellonesa.

Al bell mig de la seva costa, trobem la població de Banyuls de la Marenda, amb una forta empremta marinera, com testimonia el seu escut, amb un lema ben clar (imatge 1): "In Mare Via Tua" (el teu camí és al mar). Només 12 km separen Banyuls de Cotlliure, la població històricament més rellevant d'aquesta àrea. La importància pesquera, comercial, marítima i estratègica de Cotlliure féu que aquesta vila fos, des de principis del segle XIII, la segona població del Rosselló, per sota de Perpinyà.

Escut de la vila de Banyuls (1)

Des del segle X, Banyuls pertanyia al comte d'Empúries i Rosselló i va romandre en poder dels comtes de Rosselló fins a la segona meitat del s. XII, quan passà a mans dels comtes de Barcelona. És a l'època del senyoriu dels comtes de Rosselló que es construeix l'església de Sant Joan Evangelista de Banyuls de la Marenda, també coneguda com a església de la Rectoria, que ha estat l'església parroquial del poble fins al segle XX. És, per tant, l'església de més significació històrica de la població i molt apreciada pels banyulencs.

Va ser en aquesta església, ara fa uns anys, que una nit d'estiu vaig assistir a un concert de música clàssica. I va ser llavors quan vaig trobar-me davant un fet del tot sorprenent. A la nau principal, en un lloc preminent, a la dreta de

l'altar, era ben visible un curiós exvot de dimensions considerables (imatge 2).

Exvot de l'església de Sant Joan Evangelista, de Banyuls (2)

L'exvot en qüestió es tractava de la maqueta d'una nau, tipus caravel·la, amb una dedicatòria ben explícita: "Glòria als mariners i navegants catalans, descobridors de les Amèriques" (imatge 2bis).

Text de la dedicatòria de l'exvot (2bis)

La meua curiositat despertà de seguida: Qui l'hauria fet? I per què? Era evident que es tractava d'una maqueta força nova, potser d'algú encara viu. Quina motivació hauria tingut el seu autor per fer-la, amb aquesta dedicatòria, i situar-la en un lloc tan preferent de l'església històricament més important de Banyuls?

Temps després, en una trobada amb En Jordi Bilbeny a finals de juliol de 2018, li vaig comentar la troballa i ell de seguida em va dir que tenia interès en saber més d'aquesta maqueta. Així, doncs, m'hi vaig posar en marxa i en successives estades d'estiu a Banyuls des del 2018 (i amb la pandèmia pel mig) vaig tractar de trobar la pista que em portés fins al seu autor.

Inicialment, l'abat que s'encarrega de les parròquies de la Marenda em va comentar que era una maqueta força recent, que li semblava que va fer algú d'una associació de mariners, però ignorava qui era i per quin motiu la va fer amb aquesta dedicatòria. No me'n va saber dir res més, i m'explicà que no feia gaire que havia arribat a la zona per exercir les funcions d'abat.

Després de dirigir-me a l'Ajuntament i a l'Oficina de Turisme per poder-ne obtenir més informació, sense cap resultat, l'agost del 2020, preguntant ara i adés, em van donar el nom d'una persona que em podia ajudar a descobrir l'autor de la maqueta: En Roger Rull, antic batlle de Banyuls del 2001 al 2008, catalanista i persona sensible a tot tipus de qüestions relacionades amb el país.

Efectivament, aquest contacte va ser clau, car mesos després, l'abril del 2021, En Roger Rull em comunicava que havia esbrinat l'autor de l'exvot: es tractava d'En Jordi Fedabeille, resident a Banyuls, antic policia, vinyater i, sobretot, un apassionat de les coses del mar.

Immediatament, vaig tenir interès a poder contactar amb l'autor per tal de conèixer el motiu de la construcció i dedicatòria de la maqueta. Malauradament, la pandèmia m'impedia desplaçar-m'hi, ja que ens trobàvem en ple confinament comarcal i amb les fronteres de l'Estat tancades. Així, En Roger Rull es va oferir a anar a visitar l'autor i cercar les respostes a les preguntes que li hauria volgut plantejar.

D'aquesta manera, el Sr. Rull va esbrinar que En Jordi Fedabeille s'havia inspirat, per realitzar la maqueta, en un article d'una revista bilingüe catalano-francesa que tracta sobre coses del mar, editada per dues associacions, una de Banyuls i una altra de Girona. En aquest article, es parlava de la catalanitat d'En Cristòfor Colom i del Descobriment d'Amèrica.

Evidentment, en volia saber més. I va ser l'estiu del 2021, sense confinament i amb la frontera oberta, quan em vaig poder trobar amb En Jordi Fedabeille (imatge 3). És una persona que sempre ha sentit passió pel mar i, de fet, pertany des de fa 55 anys a una associació de mariners de Banyuls. Ja havia fet alguna altra maqueta en el passat, que també havia servit d'exvot a la mateixa església de Sant Joan Evangelista, en aquest cas dedicada a un antic vaixell-escola dels anys 30. Degut a una posterior reforma de l'església, l'any 2013, aquesta maqueta s'havia fet malbé i va pensar de fer-ne una altra.

En Jordi Fedabeille (3)

La inspiració per fer un nou exvot li va venir per un article que havia llegit uns anys abans i que l'havia produït una forta emoció. Les Associacions d'Amics de la Mar de Banyuls de la Marenda (ASAME) i de Girona (AGAM) publiquen anualment un butlletí bilingüe catalano-francès anomenat L'Exocetus Volitans. Doncs bé: al núm. 23, corresponent a l'any 2010 (imatge 4), l'Eva Sans, del Cercle Català d'Història, va publicar-hi un article sobre la catalanitat d'En Cristòfor Colom i dels personatges principals que el van envoltar en l'expedició cap al Nou Món, tots ells súbdits dels

territoris catalans (imatges 5 i 6). Això és una de les coses que més el va impressionar: constatar que, a més d'En Colom mateix, tots els actors principals que participaren amb ell al Descobriment d'Amèrica eren catalans. Era una història nova per ell, mai explicada ni mai coneguda. Aquest article li va fer obrir els ulls i va sentir que havia d'expressar aquesta realitat d'alguna manera. Així va ser com féu el seu nou exvot l'any 2015, que senyoreja a la nau principal de l'església per dir a tothom que van ser els catalans els descobridors d'Amèrica.

Portada del núm. 23 de la revista L'Exocetus Volitans, de l'any 2010 (4)

Article de l'Eva Sans a L'Exocetus Volitans (5 i 6)

En Jordi Fedabeille ja estava convençut de la catalanitat d'En Colom abans de llegir l'article de l'Eva Sans, encara que no coneixia que també l'empresa havia estat catalana. Podríem dir que acceptava la part de la història oficial que desvincula Catalunya del Descobriment. En canvi, En Roger Rull, que també era present en aquesta trobada amb En Jordi Fedabeille, sempre havia estat convençut de l'origen genovès del Descobridor i, per descomptat, de la no-catalanitat de la gesta. Així, tant l'un com l'altre acceptaven la versió de la història oficial, ja fos parcialment o total, ja que ningú els havia ensenyat una altra cosa. Afortunadament, En Jordi Fedabeille va acabar de superar aquest estadi "oficialista" en llegir l'article de l'Eva Sans. I En Roger Rull el va anar superant aquells dies d'estiu i, finalment, en aquesta trobada, va ser quan es va convèncer definitivament de la catalanitat d'En Colom i del Descobriment.

Això va provocar que En Roger Rull comencés a fer memòria i rescatar de l'oblit uns records als quals probablement mai no havia donat gaire importància: es va recordar d'algú en concret, ja mort, que explicava que sempre havia sentit dir que «En Colom era de Cotlliure», que això ho havia sentit dir a molta gent, a la gent gran de la seva època. I no era l'únic que ho deia. En Roger va recordar altres persones que deien el mateix, també ja mortes: que si En Colom era de Cotlliure, que si En Colom va estar aquí, que això m'ho deia el meu avi, el meu pare... De cop, es va despertar la possibilitat que temps enrere hi hagués una mena de tradició oral o una llegenda que relacionava clarament En Colom amb Cotlliure.

Les investigacions ens mostren cada cop més la relació d'En Colom amb el Rosselló. Sabem que Cotlliure era un port de la màxima importància des del punt de vista marítim, comercial, estratègic, etc. I tenim evidències de la presència de l'Alfons Anes Pinçon a Cotlliure. Possiblement, de tot això, n'ha quedat un pòsit que s'anava transmetent fins fa unes dècades i que seria realment interessant d'escatir.

La història d'aquest exvot ens demostra que el missatge de l'origen català d'En Colom va arribant a tots els racons de la nostra nació i que té tanta força que pot animar a emprendre tot tipus d'iniciatives, fins i tot en indrets on la catalanitat pateix una gran pressió per part de l'Estat i on només impera el discurs de la història oficial. De fet, En Jordi Fedabeille no va voler esmentar la figura del Colom català a la dedicatòria de la seva maqueta perquè es temia que això li comportaria problemes per a exhibir-la com a exvot de forma permanent. Per això, la seva dedicatòria parlava genèricament dels "mariners i navegants catalans". Tanmateix, aquest missatge ja funciona i funcionarà prou bé com a descoberta d'una nova història per a molts altres que no coneixen res més que la història oficial.

Joan Lluís Homedes